

mettin Aksu), İstanbul 1994, s. 43; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 324, 426-428; belgeler, s. 212-215; W. Müller-Wiener, *Bildlexikon zur Topographie Istanbul*, Tübingen 1977, s. 147-152; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşî), s. 7-8; Pepo Petrak, "Katêr dekrete (fermane) tê Sultan Bayazıt II Pêr Mirahor İlyaz Beun", *Studime Historike*, XXI/3, Tiranê 1967, s. 217-242; Semavi Eyice, "İstanbul'un En Eski Bizans Kilisesi: İbrahor İlyas Bey Camii", *İlgi*, sy. 33, İstanbul 1982, s. 28-31; a.mlf., "İbrahor Camii", *DBİst.A*, IV, 166-168; K. Kreiser, "İbrahor Câmî'i: Die Finanzen einer Istanbul Moschee-Stiftung zwischen 1546 und 1706", *Istanbul Mitteilungen*, sy. 39, Tübingen 1987, s. 321-327; Nathalie Clayer, "Une étude encours sur un tekke Stamboulite: Le tekke d'İbrahor", *Observatoire urban d'Istanbul*, sy. 5, İstanbul 1993, s. 30-31; M. Güler, "Bizans'tan Osmanlı'ya Kaldı, Peki Geleceğe Kalacak mı? İki Devrin Hüzünü...", *Yeni Yüzyıl*, İstanbul 3 Ocak 1997.

SEMAYİ EYİCE

İBRAHOR İLYAS BEY CAMİİ ve TÜRBESİ

Arnavutluk'un
Görice kasabasında

XV. yüzyıl sonlarında yapılmış cami.

Arnavutluk'un güneydoğusunda Yunanistan sınırına yakın bir yerde bulunan Görice'de (Korçê), İbrahor (Mîrahur) İlyas Bey büyük bir camiden başka imaret, medrese ve sıbyan mektebinden meydana gelen bir külliye inşa ettirmiş, ayrıca Piskopiye (Peshkëpi) köyünde bir cami (veya mescid) ile imaret ve muallimhâne yaptırmış, İstanbul'da da eski Studios Manastırının kilisesini camiye dönüştürmüştür (bk. İBRAHOR İLYAS BEY CAMİİ). İlyas Bey bu hayatını yaşatmak için Pırmeti (Përmeti), İstanbul, Langa ve Yanya'da köyler, dükkânlar, hamamlar ve değirmenler vakfetmiştir. Machiel Kiel'in tesbitine göre Görice ve çevresi halkının çoğunluğu hıristiyan Arnavutlar idi. İlyas Bey, burada kurduğu külliye ile bir İslâm merkezi meydana getirmeyi düşünmüş olmalıdır. Görice Osmanlı idaresi altında gelişerek küçük bir şehir görünümünü kazanmıştır. XVII. yüzyıl Osmanlı devlet adamı Koçi Bey de buralıdır.

İbrahor İlyas Bey Camii ve yakınında teşekkül eden Melcan Bektaşî Tekkesi kasabanın merkezi olarak kalmıştır. Şemseddin, Sâmi, XIX. yüzyıl sonlarında burada ancak iki caminin mevcut olduğunu belirtmiştir. Aynı yıllarda Görice büyük bir yangın geçirmiş ve Ahmed Eyüb Paşa tarafından yeni bir plana göre inşa edilmiştir. Bu felâketin İbrahor İlyas Bey Külliyesi ve bilhassa cami üzerinde ne gi-

bi iz bıraktığına dair bilgi edinilememekle beraber bir mescid şeklindeki diğer mâbed 1878'de çevresindeki mahalle ile birlikte ortadan kaldırılmıştır. Şemseddin Sâmi'ye göre İbrahor İlyas Bey Camii bir hıristiyan manastırını yıktırılarak onun yerinde inşa edilmiştir. Ancak bu iddiayı destekleyecek bir kaynak veya mimari ipucu yoktur. İddia gerçek olsaydı en azından manastıra ait sütun, sütun başlığı gibi bazı mimari parçalar caminin yapımında kullanılırdı.

Caminin taçkapısı üstünde bir inşa kitabesi yoktur. Bunun yerine buraya 1289 (1872) tarihli beş mısralık bir tamir kitabesi konulmuştur. Kitâbede caminin İlyas Bey tarafından 901 (1495-96) yılında inşa ettirildiği, 980'de (1572) Mehmed Bey adında bir kişinin kurşunları yenilediği, 1249'da (1833) Derviş İslâm Bey'in camiye tamir ettirdiği, 1285'te ise (1868) Sâlih Bey adında bir kişi tarafından tekrar onarıldığı bildirilmektedir.

Bina, 11,75 x 11,75 m. ölçülerinde kare plan üzerine inşa edilmiş olup giriş cephesinde pâyelere dayanan üç kemerli ve üç bölümlü bir son cemaat yerine sahiptir. Her bölüm bir kubbe ile örtülüdür. Duvarları, XV. yüzyılda Osmanlı-Türk mimarisinde hâkim olan muntazam yontulmuş kesme taş ve tuğladan karma tekniğe örülmüştür. Heybetli bir dış görünüşü olan ve klasik Türk mimarisinin çok âhenkli cephe düzenlemesine sahip bulunan yapının cepheleri son cemaat yeri hizasından itibaren bir silme ile ikiye ayrılmıştır. Her cephede altta sivri boşaltma kemerli dikdörtgen ikişer pencere, üstte yine sivri kemerli üçer pencere açılmıştır. Silmenin üstündeki bölümlerde ise daha küçük ikişer pencere vardır. Bu bölümler de üstte yine bir silme ile sınırlanmıştır. Kubbe yuvarlağına geçişi sağ-

layan trompların üstleri öne doğru meyilli biçimde şekillendirilmiştir. Sekizgen biçimindeki kasnağı kurşun kaplı kubbe örtter. Kasnağın her cephesinde yuvarlak birer pencere açılmıştır. Yaklaşık 9,50 m. ölçüsündeki harimi örtten kubbenin geçişlerindeki tromplar mukarnaslarla doldurulmuştur. Sağ tarafta olan ve girişi son cemaat yerinde bulunan minare 1960 yılındaki depremde tamamen yıkılmış olup sadece kare kesitli kürsü kısmı kalmıştır. Geriye kalan çok az bir parçasından gövdesinin tuğladan olduğu anlaşılmaktadır. Caminin iç süslemesiyle mihrap ve minberi hakkında bilgi edinmek mümkün olmamıştır.

İlyas Bey'in türbesi caminin kible duvarı önünde bulunmaktadır. Ewelve türbenin girişinde kible duvarına bitişik, çok geç bir dönemde belki de türbedar odası olarak yapılmış basit bir mekân yer alıyordu. Dışarıdan buraya kemerli bir kapıdan geçiliyordu. M. Kiel, 1967'den az önce bu ek mekânın yıktırılarak türbenin camiden ayrıldığını belirtir. Ona göre kurşun kaplı kubbe ile örtülü olan türbede XIX. yüzyılın mimari üslûbu sezilir. Hatta Kiel, bugünkü biçimiyle caminin 1289'da (1872) yapılan tamir sırasında yeniden inşa edilmiş olabileceğini ileri sürer. Caminin etrafındaki hazîrede Koçi Bey'in oğlu Sefer Şah'ın mezarının bulunduğu, hazîrenin manastır yolu kenarında ise Koçi Bey'in kabrinin görüldüğünü yine Kiel belirtmektedir.

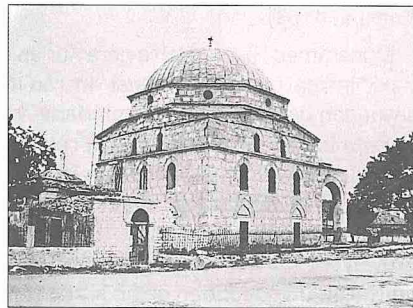
İbrahor İlyas Bey Külliyesi'nin diğer unsurları olan hamam, medrese ve imaretten hiçbir iz kalmadığı nakledilmektedir. Camiden 20 m. kadar güneyde yer alan ve günümüzde müftülükle cami mütevelli tarafından büro olarak kullanılan odaların sıbyan mektebine ait olduğu söylenmektedir. Caminin yakınında vaktiyle mevcut olan saat kulesi de 1961'de yıkılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546), s. 375; Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 196; a.e.: *Camilerimiz Ansiklopedisi: Hadikatü'l-cevâmi'* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1987, II, 41-42; Mehmed Tefrik, *Manastır Vilâyeti Tarihçesi*, Manastır 1328, s. 89-90; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 426-428; belgeler, s. 212-215; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri IV*, s. 396-397; M. Kiel, *Ottoman Architecture in Albania (1385-1912)*, İstanbul 1990, s. 128-129, 164-167, 170-172, 288'den sonraki çizimler arasında plan - krokisi; *Kâmûsü'l-a'lâm*, V, 3919; Pepo Petrak, "Katêr dekrete (fermane) tê Sultan Bayazıt II Pêr Mirahor İlyaz Beun", *Studime Historike*, XXI/3, Tiranê 1967, s. 217-242.

SEMAYİ EYİCE

İbrahor İlyas Bey Camii ve Türbesi – Görice / Arnavutluk